

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

- Bij thema van symposium zijn verschillende beroepsgroepen betrokken : onderzoekers, terreinbeheerders, erfgoedzorgers

- Poging tot geïntegreerde visie vanuit de Vlaamse praktijk door iemand die voorrecht heeft de-drie-in-één te zijn

- Zeer ambitieus op 25''

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

1

Vlaams beleid erfgoedzorg in relatie tot natuurbeheer

Vlaams beleid erfgoedzorg, onderdeel landschap : vanuit waarden

- natuurwetenschappelijke
(fysisch milieu, flora en fauna)
- cultuurhistorische
- esthetische
- sociaal-culturele

→ Ruimer dan enkel
cultuurhistorie

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

Uitgangsvragen symposium :

- Hoe doelstellingen van natuurbeheer en erfgoedzorg met elkaar verbinden ?
- Rol bewoners en belangengroeperingen in discussie en besluitvorming over de toekomst van natuur en cultuurhistorie in hun leefomgeving ?

Vlaams beleid erfgoedzorg biedt daarvoor
verschillende instrumenten aan.

• Kennis en informatie

Expertise erfgoedconsulenten, naast inventarissen info
aangeleverd door o.a. lokale verenigingen

- ✓ Landschapsatlas : relictten van de traditionele landschappen op niveau Vlaanderen

- ✓ Inventaris Bouwkundig erfgoed
- ✓ Centraal Archeologische inventaris

- ✓ Inventaris Historische tuinen en parken

- ✓ Inventaris Bomen met erfgoedwaarde

- ✓ Publicaties : o.a. Bossen van Vlaanderen, tijdschrift M&L

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

• Bescherming

Juridisch instrument met verplichtingen
Iedereen, ook terreinbeheerder, moet met cultuurhistorie rekening houden bij inrichting en beheer.

✓ Bescherming als landschap (oude procedure) of erfgoedlandschap (nieuwe procedure via ruimtelijke planning, uiteindelijk 16 % van Vlaams grondgebied, grote overlap met voor het natuurbehoud prioritaire gebieden)

✓ Bescherming als monument of als stads- of dorpsgezicht

✓ Bescherming als archeologisch monument of zone

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

• Beheer

Stimuli voor een kwalitatief beheer

✓ Beheersplan

✓ Beheerscommissie

✓ Beheerspremies

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

2

Voorbeeldproject Bos t'Ename (180 ha)

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

• 1984 : nood aan onderzoeksproject rond historische ecologie van bosgebieden

• initiatief vanuit Afdeling Monumenten en Landschappen (nu R-O Vlaanderen, Onroerend Erfgoed) en Instituut voor Natuurbehoud (nu INBO)

* aanpak in twee sporen :
algemeen onderzoek op niveau westelijke helft van Vlaanderen, case-study voor exemplarisch geacht beschermd landschap Bos t'Ename bij Oudenaarde (o.a. omwille van veel archiefmateriaal vanaf 10^e eeuw)

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

historisch-ecologisch onderzoek via info uit alle mogelijke onderzoeksdisciplines: geologie, geomorfologie, pedologie, historische geografie, archeologie, paleobotanie, archeozoölogie, toponymie, archiefonderzoek, oral history, floristiek, vegetatiekunde etc.

→ onderzoek inherent multidisciplinair en holistisch :
- diversiteit aan cultuurhistorische (archeologische, historisch-geografische, bouwhistorische etc.) elementen en patronen
- historisch-ecologische samenhangen

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

Historisch-ecologisch globaalbeeld ruimtelijk in drie delen opgesplitst :

• Het huidige bos (ca. 60 ha), resultante van een turbulente voorgeschiedenis : gedeeltelijke bosdegradatie van prehistorie tot 13^e eeuw (wastine), gedeeltelijke herbebossing vanaf eind 13^e eeuw tot 18^e eeuw, bijna volledige ontginning en landbouwgebruik tweede helft 19^e eeuw, herbebossing eind 19^e eeuw, consequent middelhoutbeheer tot WO II, daarna overgang naar hooghout

• Recent, open tot half-gesloten cultuurland (akker- en weiland) (ca. 90 ha), resultaat van de bosontginning in de 20^e eeuw, maar met geïncorporeerde wood-relic houtkanten

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

- Gesloten, in oorsprong laat-middeleeuws cultuurlandschap. (ca. 30 ha) met een diversiteit aan houtige KLE's, o.a. initieel met loofvoeding verbonden kaphagen .

Het gebied bezaaid met cultuurhistorische relictten, o.a. een 13^e eeuwse boswal, een in oorsprong vermoedelijk prehistorische holle weg, een laat-middeleeuwse konijnenberg etc.

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

Onderzoek leidde in 1993 tot

- publicatie van het boek "Bossen van Vlaanderen"
- start van aankoop van gebied van Bos t'Ename als natuurreservaat door Natuurpunt en het Agentschap voor Natuur en Bos (ondertussen is, o.a. dankzij LIFE, 133 ha van de 180 verworven)
- opstellen van beheersvisie en -plan van Bos t'Ename

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

Beheersvisie vanuit de historische-ecologische driedeling :

- behoud en beheer van het bestaande bos, deels als (hersteld) middelhout, deels als niets-doen-bos, deels als overgangsbeheer van homogene populierenbestanden op tanend hakhout naar gemengd loofhout, en op termijn overgang naar (hersteld) middelhout of niets-doen-bos
- spontane bosuitbreiding ("wastine" door successie ipv bosdegradatie) op het cultuurland dat resultaat is van 9^e eeuwse ontginning, begeleid door extensieve jaarrondbegrazing met een autochtoon runderras (Oost-Vlaams wit-rood), waarbij ook delen van het bestaande bos mee zijn ingeschaard
- behoud, beheer en herstel van het kleinschalig cultuurlandschap

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

→ veel aandacht voor behoud en beheer van cultuurhistorische relictten, voor de esthetiek van het landschap (o.a. behoud van zichten binnen bosuitbreidingszones via selectie door omwonenden) en voor natuur- en landschaps- (o.a. cultuurhistorische) educatie.

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

- geen historisch referentiebeeld gebruikt, maar afweging welke patronen en processen determinerend zijn geweest in het verleden dat ze ook voor de toekomst van het gebied hun rol moeten kunnen spelen of bewaard blijven.

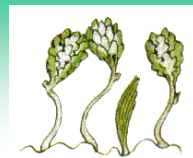
- natuur(behoud en beheer) en (zorg voor) cultuurhistorie (en landschapsesthetiek) als één geïntegreerd concept met werkbaar compromis tussen maximale natuurontwikkeling en puur cultuurhistorisch beheer

- verzoenen van beide meestal haalbaar : conflicten waar een compromis sowieso moeilijk ligt (geen én én maar of of): afgraven van een kreekrug in de polders voor natuurontwikkeling versus behoud van een archeologische site, instellen van een integraal bosreservaat versus behoud van het drevenpatroon...

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

- Vanaf de start van het reservaatproject publiek ruim betrokken : infovergadering met oproep voor permanente werkgroep

Werkgroep Bos t'Ename

- Resultaat vandaag Werkgroep Bos t'Ename met momenteel 320 leden-gezinnen

→ omgekeerd nimby-syndroom

→ hulpmiddel is communautaire verdeling (cfr. gemeene gebruiksrechten) van producten die het beheer oplevert

→ daarnaast grote maatschappelijke draagkracht en politieke ondersteuning

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

- unieke maatschappelijke participatie
- Vlaamse situatie totaal anders dan Nederlandse voor natuurterreinen in beheer bij NGO's
- uitstippelen beheersvisie voor terreinen in beheer bij o.a. Natuurpunt steeds samenspel tussen verenigingsconsulent en plaatselijk geïnteresseerde leden

- terreinbeheerder(s) is steeds iemand van ter plekke, en een belangrijk deel van het beheer wordt steeds uitgevoerd door vrijwilligers: Reservaatproject ingebed in plaatselijke afdelingswerking

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

→ verenigingspolitiek van Natuurpunt rond het terreinbeheer minder centralistisch en dirigistisch dan die van Natuurmonumenten: Natuurmonumenten in verhouding veel meer leden, maar persoonlijke inzet en betrokkenheid groter bij Natuurpunt e.a. Vlaamse NGO's

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

3

Slotsom

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

1. terreinen in natuurbeheer vertonen grote overlap met cultuurhistorisch waardevolle gebieden
2. terreinbeheerder krijgt basisinfo aangereikt vanuit Vlaams erfgoedbeleid rond cultuurhistorische waarde
3. als natuurterrein ook als erfgoed beschermd is moet terreinbeheerder bij de opstelling van zijn beheersplan rekening houden met erfgoedwaarden. bindend advies vanuit Onroerend erfgoed
4. erfgoedsector heeft verschillende instrumenten om behoud cultuurhistorische waarde te stimuleren : geïntegreerd landschaps- en natuur- of bosbeheersplan, financiële stimuli voor cultuurhistorisch beheer bovenop forfaitaire subsidie per natuurdoeltype voor privé-natuurreservaten (Natuurpunt e.a.), beheerscommissie voor beschermde landschappen

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack

5. veel hangt af van bereidwilligheid terreinbeheerder: verhoogde aandacht voor cultuurhistorische waarde en beheer op historisch-ecologische grondslag
6. "Alles van waarde is weerloos (Lucebert)"
Harde opstelling minderheid van natuurbeheerders tegenover behoud van cultuurhistorie is wel zeer cynisch en in historisch perspectief onbegrijpelijk
7. in praktijk weinig echte conflicten

Inleiding op de namiddagsessie vanuit Vlaanderen

Guido Tack